

Katarzyna Majchrzak

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0003-4152-441x

kasia_majchrzak@wp.pl

Porzucenie małoletniego poniżej 15 lat lub osoby nieporadnej w świetle przepisów Kodeku karnego

Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie regulacji w zakresie przestępstwa porzucenia małoletniego poniżej 15 lat lub osoby nieporadnej. Jest to jedno z przestępstw umieszczonych przez ustawodawcę w rozdziale dotyczącym przestępstw przeciwko rodzinie i opiece – art. 210 § 1 i 2 Kodeksu karnego¹. Bez wątplenia jest to interesujące zagadnienie naukowe, które ma istotne znaczenie praktyczne. Wątpliwości budzi interpretacja pojęcia „porzucenie”, jak też ustalenie katalogu podmiotów mogących dopuścić się tego przestępstwa. Analizy wymagają także przypadki rezygnacji z opieki nad dzieckiem, które jednak nie wyczerpują znamion przestępstwa.

Rodzina jest podstawową komórką społeczną i podlega ochronie prawnej. Spoczywają jednak na niej również obowiązki, jak chociażby sprawowanie władzy rodzicielskiej, w tym opieka nad dzieckiem oraz jego majątkiem. Obowiązki te ustawodawca wyraźnie określił w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym². Rodzice są zatem z mocy ustawy zobowiązani do szczególnej troski i opieki nad dzieckiem, dlatego analiza przestępstwa porzucenia będzie doty-

---

¹ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. z 2019 r. poz. 1950, z późn. zm. Art. 210. § 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

² Ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2019 r. poz. 2086, z późn. zm. Uwagę należy zwrócić głównie na przepisy dotyczące stosunków między rodzicami a dziećmi oraz opieki nad małoletnimi, w szczególności: art. 95 § 1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.

czyła przede wszystkim kręgu rodzinnego. Niezbędnym warunkiem prawidłowego sprawowania opieki jest rzeczywista styczność rodziców z dzieckiem, wyrażająca się realnym wpływem na jego postępowanie i decydowanie o jego losie. W art. 210 Kodeksu karnego ujęto specyficzne przestępstwo, które ma na celu zapobiec pozbywaniu się, tj. porzucaniu małoletnich poniżej lat 15 lub osoby nieporadnej, przez osoby zobowiązane do troszczenia się o podopiecznych³. Przy czym przedmiotowy obowiązek troski może wynikać także z konkretnego stanu faktycznego, a niekoniecznie połączonych więzami rodzinnymi, np. umowa z opiekunką dziecka, która nie będzie osobą spokrewnioną a zobowiąże się do opieki nad dzieckiem.

Dobro chronione

Należy zauważyć, że stanowiska doktryny nie są jednolite w zakresie przyjęcia przedmiotu ochrony w art. 210 Kodeksu karnego. Tym niemniej, zgadzając się z większością przedstawicieli doktryny, trzeba przyjąć, że najważniejszym dobrem chronionym przy przestępstwie porzucenia małoletniego jest rodzina oraz instytucja opieki i nadzoru. Zatem główny nacisk położony jest na obowiązek troski o podopiecznych i ich bezpieczeństwo. Dodatkową okolicznością przemawiającą za tym podejściem jest także umiejscowienie art. 210 Kodeksu karnego w rozdziale poświęconym rodzinie i opiece. Większość autorów podkreśla, że istotą ochrony jest bezpieczeństwo osób małoletnich oraz nieporadnych⁴. Jednocześnie zauważają, że u podstaw tego uregulowania nie leży zabezpieczenie prawa do opieki, ponieważ w art. 210 Kodeksu karnego ustawodawca przewidział prawnokarną ochronę przed porzuceniem tylko szczególną grupę osób. Chodzi mianowicie o osoby, które wymagają troski ze strony innych osób, gdyż nie potrafią radzić sobie samodzielnie. Okoliczność ta wskazuje, że prawo do opieki jest chronione tylko wtedy, gdy dotyczy szczególnej grupy osób, z uwagi na konieczność zabezpieczenia ich interesów a którym w przypadku zaprzestania opieki grozić może niebezpieczeństwo. Bezpośrednim przedmiotem ochrony jest zatem prawo osób, które nie są dostatecznie samodzielne. Opieka ta uznana jest za niezbędną ze względu na potrzeby i interesy osób małoletnich poniżej 15 lat oraz innych osób nieporadnych ze względu na ich stan psychiczny lub fizyczny. Należy pamiętać, że chodzi tutaj nie tylko o opiekę w znaczeniu prawnym, ale także faktycznym. Albowiem warunkiem prawidłowo pełnionej opieki jest rzeczywista obecność, inaczej

³ S. Hyps, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 866.

⁴ A. Wąsek, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece* [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, (red.) A. Wąsek, Warszawa 2004, s. 1047–1048.

styczność fizyczna i psychiczna opiekuna i dziecka⁵. Pobocznej ochronie podlega również bezpieczeństwo i zdrowie porzuconego. Natomiast przy kwalifikowanym typie przestępstwa ze względu na skutek w postaci śmierci osoby podopiecznej, dobrem chronionym będzie także życie człowieka⁶.

Ponadto typ przestępstwa porzucenia pośrednio chroni także interes publiczny. Celem ustawodawcy jest bowiem, aby obowiązek, opieki nad osobami, które z racji wieku lub swojego stanu nie są w pełni samodzielne, był realizowany w sposób należyty przez osoby do tego zobowiązane⁷.

Podmiot typu czynu zabronionego

Przestępstwo porzucenia należy do przestępstw indywidualnych właściwych, dlatego może je popełnić tylko ściśle określony krąg osób. Sprawcą może być wyłącznie osoba, na której spoczywa obowiązek troszczenia się o osobę poniżej 15 roku życia albo o osobę nieporadną. Istotą obowiązku troszczenia się jest dbałość o drugą osobę. Będzie to przedsięwzięcie starań o bezpieczeństwo, zdrowie i prawidłowy rozwój osoby, która ze względu na wiek albo stan psychiczny lub fizyczny nie może sama właściwie troszczyć się o swoje sprawy. W doktrynie można wyróżnić dwa zasadnicze sposoby określenia źródła obowiązku leżącego po stronie osoby zobowiązanej w rozumieniu art. 210 Kodeksu karnego. Według jednych autorów chodzi jedynie o obowiązek wynikający z ustawy, wyroku sądu (np. przyznanie jednemu z rodziców opieki nad dzieckiem) lub umowy⁸, dodatkowo także z przyjętego przez sprawcę stosownego zobowiązania⁹. W tym przypadku chodzi o konkretne incydentalne sytuacje, kiedy osoba zobowiązuje się np. zabrać dziecko sąsiadów na wycieczkę albo na basen a następnie pozostawia je samemu sobie i nie interesuje się o jego bezpieczeństwo, zdrowie a nawet życie¹⁰. Są także zwolennicy szerszego określenia źródła niniejszego obowiązku, wskazując na zasady współżycia społecznego¹¹. Przy-

⁵ K. Szczechowicz, *Prawnokarna ochrona prawidłowego funkcjonowania rodziny*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 44, s. 375.

⁶ A. Kilińska-Pękacz, *Przestępstwo porzucenia dziecka*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, s. 23–24; J. Kosonoga, *Art. 210 Porzucenie*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) R. Stefański, Warszawa 2018, Legalis.

⁷ V. Konarska-Wrzosek, M. Szewczyk, *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym, Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *System prawa karnego*, (red.) J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 1039.

⁸ M. Andrzejewski, *Prawna ochrona rodziny*, Warszawa 1999, s. 125; M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, (red.) M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 497.

⁹ V. Konarska-Wrzosek, *Ochrona dziecka w prawie karnym*, Toruń 1999, s. 127.

¹⁰ V. Konarska-Wrzosek, M. Szewczyk, *op. cit.*, s. 1040.

¹¹ R.A. Stefański, *Przestępstwo porzucenia (art. 187 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 5, s. 49–53.

kładem miałyby być chociażby obowiązek opieki pomiędzy dziadkami a wnuczkami, jak też pomiędzy rodzeństwem. Za przyjęciem tej koncepcji przemawia nie tylko brak wyraźnego zastrzeżenia ustawowego, iż chodzi jedynie o szczególny obowiązek prawny, ale również względy kryminologiczne, w tym zwłaszcza konieczność szczególnej ochrony pokrzywdzonego przestępstwem porzucenia¹². Nie jest to jednak pogląd przeważający w doktrynie, również go nie podziela autorka niniejszego artykułu. Warto zauważyć, że rodzeństwo, dziadkowie lub wnuki mogą ponosić odpowiedzialność za ewentualne porzucenie, jednak nie z uwagi na zasady współżycia społecznego jako źródła obowiązku opieki i troski, ale ze względu na ich wcześniejsze dobrowolnie podjęte zobowiązanie do opieki. Ponadto zasady współżycia społecznego są niedookreślone i nie mogą być podstawą odpowiedzialności za niedopełnienie obowiązku. W praktyce najczęściej jednak mamy do czynienia z ustawowym obowiązkiem troszczenia się, który wynika z przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz obowiązków wprost nałożonych na opiekunów prawnych (w tym zwłaszcza rodziców względem małoletnich dzieci).

Strona przedmiotowa

Czynność sprawcza omawianego przestępstwa polega na porzuceniu małoletniego do lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny wbrew obowiązkowi troszczenia się o te osoby. Istotą zachowania sprawcy jest zatem porzucenie podopiecznego. Porzucenie najczęściej rozumie się jako formę opuszczenia, tj. pozostawienia osoby (najczęściej dziecka) własnemu losowi i oddalenia się od niego. Nawet jeśli okaże się, że zachowanie to nie spowodowało bezpośredniego niebezpieczeństwa, np. osoba trzecia szybko udzieliła pomocy pozostawionemu dziecku, to jednak będzie to spełniało kryteria porzucenia¹³. Według Sądu Najwyższego porzucenie to działanie polegające na opuszczeniu dziecka lub osoby nieporadnej połączone z zaprzestaniem troszczenia się o nią, bez zapewnienia opieki ze strony innych osób¹⁴. Stąd niewątpliwie koniecznym elementem porzucenia jest oddalenie się od podopiecznego, przy czym oddaleniu towarzyszyć musi intencja pozostawienia go własnemu losowi. Nie ma znaczenia, czy intencja ta pojawia się w momencie porzucenia, czy też później. Ocenia się bowiem jedynie okoliczność wystąpienia tej intencji. Nie ma również znaczenia, czy to sprawca oddala się od podopiecznego, czy podopieczny od opiekuna za jego wyraźną zgodą. Ponadto okres po-

¹² J. Kosonoga, *Art. 210 Porzucenie*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) R. Stefański...

¹³ R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 47–48.

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z czerwca 2001 r., sygn. V KKN 94/99, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 11, poz. 3; uchwała Sądu Najwyższego z 5 lutego 1966 r., sygn. VI KZP 57/65, OSNKW 1966, nr 4, poz. 48.

zostawienia bez opieki także nie jest brany pod uwagę przy ocenie przesłanek porzucenia. Zdaniem sądu, aby uznać dany czyn za porzucenie, konieczne jest jednoczesne wystąpienie dwóch elementów, a mianowicie: opuszczenia osoby wymagającej opieki oraz – co bardzo istotne – uniemożliwienia innym jej wsparcia (pomocy). Opuszczenie danej osoby w warunkach przejścia opieki nad nią przez inne osoby nie stanowi przestępstwa porzucenia¹⁵.

W doktrynie zauważa się jednak, że w wielu wypadkach czas pozostawienia bez opieki może rozstrzygać o tym, czy miało miejsce porzucenie. Pozostawienie małego dziecka w mieszkaniu przez matkę, która chce w tym czasie zrobić zakupy, nie należy utożsamiać z porzuceniem, o którym mowa w art. 210 § 1 Kodeksu karnego. Chociaż zdaniem niektórych autorów porzuceniem jest już samo pozostawienie dziecka bez opieki. Jednak dominujący pogląd w tym zakresie opiera się na stanowisku, iż brak troski, który nie występuje w momencie oddalenia się od dziecka, nie stanowi porzucenia. Chodzi bowiem o trwałe opuszczenie dziecka i wyzbycie się nad nim opieki z zamiarem trwałym a nie przejściowym¹⁶. Przy czym pozostawienie dziecka czy osoby nieporadnej fizycznie lub psychicznie na kilka dni czy nawet kilkanaście godzin może być uznane za porzucenie. W tej sytuacji powinno być jednak obiektywnie stwierdzone, że sprawca wykazał się całkowitym brakiem zainteresowania losem osób przez siebie pozostawionych i jednocześnie można mu przypisać zamiar trwałego porzucenia.

Przedmiotowe przestępstwo w typie podstawowym jest przestępstwem formalnym, którego dokonanie następuje w momencie pozostawienia osoby uprawnionej do opieki jej własnemu losowi i nie jest konieczne wystąpienie jakiegokolwiek skutku. Jest to przestępstwo abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo dlatego nie ma znaczenia czy osobie porzuconej grozi jakiegokolwiek niebezpieczeństwo¹⁷. Wskazać należy, że porzucenie może być całkowite wówczas, gdy sprawca oddał się bez zamiaru powrotu. Jednak nie można także wykluczyć porzucenia czasowego, tj. następującego na jakiś czas, dostatecznie uzasadniający w konkretnym przypadku przypisanie popełnienia czynu z art. 210 § 1 Kodeksu karnego. Natomiast przestępstwo z art. 210 § 2 Kodeksu karnego ma charakter materialny, ponieważ do poniesienia przez sprawcę odpowiedzialności karnej konieczne jest wystąpienie skutku w postaci śmierci osoby porzuconej. Przy czym sprawca poniesie bardziej surową odpowiedzialność za kwalifikowany typ przestępstwa, jeżeli wystąpił związek przyczynowo-skutkowy między porzuceniem a śmiercią porzuconego¹⁸. Śmierć

¹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 11 lipca 2014 r., sygn. I Aca 206/14, LEX nr 1506654.

¹⁶ A. Kilińska-Pękacz, *Przestępstwo porzucenia dziecka*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4, s. 25; R. Góral, *Praktyczny komentarz. Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 352.

¹⁷ Z. Siwik, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, (red.) M. Filar, Warszawa 2012, s. 1057.

¹⁸ O. Górniok, S. Hoc, S.M. Przyjemski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 1999, s. 204.

musi pozostawać w związku przyczynowym z porzuceniem, przy czym nie ma znaczenia przedział czasowy między porzuceniem a śmiercią i nie jest wymagane, aby śmierć została spowodowana przez samego sprawcę. Realizacja znamion typu kwalifikowanego wymaga jedynie ustalenia związku przyczynowego między porzuceniem a skutkiem w postaci śmierci pokrzywdzonego. Zgodnie z nauką o obiektywnym przypisaniu skutku określona zaszcłość w świecie zewnętrznym może być połączona ze sprawcą węzłem tylko wtedy, kiedy jest ona pochodną niebezpieczeństwa, które sprawca spowodował dla dobra prawnego¹⁹.

W doktrynie kontrowersyjna jest kwestia możliwości zastosowania surowszej odpowiedzialności karnej na podstawie przepisu art. 210 § 2 Kodeksu karnego, gdy następstwem porzucenia jest śmierć samobójcza osoby porzuconej²⁰. Trafny wydaje się pogląd, że pojęcie następstwa czynu w postaci śmierci obejmuje wszystkie takie następstwa pozostające w związku przyczynowym z porzuceniem, w tym także śmierć samobójczą ofiary porzucenia²¹. Ustawodawca nie dokonał w tej materii żadnego ograniczenia. Nie wydaje się dostatecznym argumentem dla wyłączenia takich przypadków to, że ustawodawca przy innych typach przestępstw kwalifikowanych przez następstwa, jaką jest śmierć samobójcza ofiary przestępstwa, używa określenia „targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie”²². Przy przestępstwie porzucenia następstwo w postaci śmierci porzuconego ma formułę szeroką i to, jak można wnosić, jak najbardziej zamierzoną i w pełni uzasadnioną. Surowsza odpowiedzialność sprawcy porzucenia w przypadku każdej śmierci osoby porzuconej, w tym również śmierci samobójczej wydaje się jak najbardziej uzasadniona z uwagi na wyższą społeczną szkodliwość tak tragicznie zakończonego porzucenia osoby małoletniej poniżej lat 15 lub nieporadnej. Dodatkowo sama już wykładnia językowa sformułowania „śmierć osoby najbliższej” prowadzi do przekonania, że znamię to obejmuje także śmierć samobójczą²³.

W przypadku śmierci osoby porzuconej możliwa jest niekiedy także odpowiedzialność karna sprawcy na podstawie art. 148 Kodeksu karnego²⁴. Wbrew

¹⁹ J. Majewski, *Prawnokarne przypisywanie skutku przy zaniechaniu*, Kraków 1997, s. 94.

²⁰ Zdaniem niektórych autorów zakresem przepisu art. 210 § 2 Kodeksu karnego nie są objęte przypadki zamachów samobójczych. Pogląd ten wyrażają: R.A. Stefański, op. cit., s. 55; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 651.

²¹ A. Muszyńska, *Komentarz do art. 210 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, (red.) J. Giezek, Warszawa 2014, LEX.

²² Przykładowo przestępstwo znęcania się art. 207 § 3 Kodeksu karnego: Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

²³ J. Jodłowski, M. Szewczyk, *Komentarz do art. 210 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, (red.) W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, LEX.

²⁴ Art. 148 § 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

sugestii niektórych autorów o kwalifikacji prawnej czynu jako zabójstwa nie może jednak decydować wyłącznie to, że stan psychiczny sprawcy w przedmiocie śmierci osoby porzuconej wykraczał poza nieumyślność i przybierał postać jednej z form umyślności, jaką jest zamiar ewentualny. Konieczne jest bowiem uprzednie przeprowadzenie odpowiednich ustaleń w zakresie przebiegu związku przyczynowego między porzuceniem a śmiercią porzuconego. Do przypisania odpowiedzialności za zabójstwo z art. 148 Kodeksu karnego konieczne jest, aby sprawca swym zachowaniem spowodował śmierć. Natomiast w przypadku przestępstwa porzucenia i odpowiedzialności na podstawie art. 210 § 2 Kodeksu karnego sprawca swym zachowaniem wywołuje ciąg zdarzeń, które w rezultacie doprowadzają do śmierci ofiary. Zgodzić się należy z opinią, iż wymóg ten spełnia tylko takie porzucenie, które z uwagi na duży stopień nieporadności osoby porzuconej oraz warunki w jakich to porzucenie nastąpiło, jest wielce prawdopodobne, a wręcz graniczy z pewnością, że nastąpi śmierć tej osoby (np. porzucenie niemowlęcia w odludnym miejscu)²⁵.

W doktrynie wiele wątpliwości i różnic rodzi zagadnienie, czy porzucenie może być popełnione tylko przez działanie czy zarówno przez działanie, jak i zaniechanie bądź jedynie zaniechanie. Można wyróżnić trzy teorie w zakresie formy czynu popełnienia przestępstwa porzucenia. Ryszard Stefański stanowczo twierdzi, że porzucenie może być popełnione tylko przez działanie²⁶. Pogląd ten opiera na założeniu, że porzucenie wymaga koniecznie oddalenia się sprawcy od pokrzywdzonego, oddalenie się zaś to aktywne zachowanie człowieka – dlatego działanie. Zdaniem Marii Szewczyk przestępstwo porzucenia zrealizowane jest w momencie oddalenia się od osoby, względem której sprawca ma obowiązek troszczenia się. Oddalenie się jest zawsze zachowaniem aktywnym i dlatego należy uznać, że przestępstwo porzucenia jest przestępstwem z działania. Przy czym najczęściej będzie to połączenie aktywnego zachowania się sprawcy z jednoczesnym zaniechaniem²⁷. Przykładowo, kiedy sprawca przenosi podopiecznego w inne miejsce i oddala się od niego, jak i wtedy, gdy pozostawia go w miejscu dotychczasowego wspólnego pobytu i sam się oddala. W obu przypadkach, aby mówić o porzuceniu, niezbędne jest zaniechanie troszczenia się o dziecko lub innego podopiecznego. Czy może mieć miejsce porzucenie osoby przez samo bierne zachowanie sprawcy (zaniechanie

§ 2. Kto zabija człowieka: 1) ze szczególnym okrucieństwem, 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbójem, 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie, 4) z użyciem materiałów wybuchowych, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. (...).
§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

²⁵ V. Konarska-Wrzosek, M. Szewczyk, op. cit., s. 1045–1046.

²⁶ R.A. Stefański, op. cit., s. 45–46.

²⁷ V. Konarska-Wrzosek, M. Szewczyk, op. cit., s. 1042–1043.

działania)? Są zwolennicy takiego podejścia²⁸ i najczęściej wskazują przykłady, kiedy dziecko oddała się od opiekuna, który nie reaguje w tej sytuacji, tj. gdy dziecko oddała się na nartach lub na kajaku. Jednakże w takich okolicznościach brakuje jeszcze elementu porzucenia ze strony opiekuna. Zatem aby można było mówić w takich sytuacjach o porzuceniu, trzeba jeszcze wykazać, że zobowiązany do troszczenia się (a nie np. dziecko) oddalił się z miejsca wspólnego dotychczasowego pobytu z zamiarem całkowitego zaprzestania troszczenia się o podopiecznego. Z kolei Leszek Kubicki uważa, że porzucenie polega na kombinacji działania z zaniechaniem, a więc zarówno na działaniu, jak i na samym zaniechaniu²⁹. Autorka niniejszego artykułu zgadza się ze stanowiskiem, że sprawca może zarówno porzucić podopiecznego, fizycznie oddalając się od niego (działanie), jak i podjąć decyzję o nieodebraniu go lub niestawieniu się w określonym miejscu (zaniechanie) z zamiarem jego porzucenia.

Wątpliwości wzbudza natomiast pogląd powstały na gruncie orzecznictwa, a powszechnie przyjęty w doktrynie, ograniczający zakres odpowiedzialności karnej za przestępstwo porzucenia do sytuacji, w której pozostawienie dziecka własnemu losowi *de facto* musi nastąpić w miejscu odosobnienia, a w konsekwencji wytwarza sytuację niepewności co do dalszych jego losów. Porzucenie zachodzi w sytuacji, gdy pozostawia się podopiecznego jego własnemu losowi, czyli musi radzić sobie sam i liczyć na przypadek lub pozytywny zbieg okoliczności. Porzucony zostaje bowiem bez opieki i nadzoru. Sąd Najwyższy przyjął, że oddanie pięciomiesięcznego dziecka do szpitala w związku z koniecznością jego leczenia, a następnie nieodebranie go z tego szpitala mimo wyzdrowienia i nieinteresowanie się jego dalszym losem nie stanowi przestępstwa porzucenia³⁰. Na kanwie tego starszego już orzeczenia przyjęto w doktrynie prawa karnego, że nie każde uchylanie się osoby zobowiązanej od opieki, jeśli nie było ono zarazem pozostawieniem pokrzywdzonego w miejscu chociażby chwilowego odosobnienia, będzie wypełniało znamiona czynu z art. 210 § 1 Kodeksu karnego³¹. W myśl powyższej uchwały Sądu Najwyższego porzucenie dziecka, które obiektywnie, co najmniej tymczasowo, ma zapewnioną opiekę lub nadzór, nie jest przestępstwem i nie podlega odpowiedzialności karnej. Podstawowa wątpliwość, jaka się rodzi przy takim podejściu, dotyczy przede wszystkim kwestii, czy taka interpretacja znamienia porzucenia nie ma charakteru zawężającego i czy nie jest sprzeczna z celem omawianej regulacji. Można byłoby bowiem przyjąć, że ustawodawca, chcąc kryminalizować wyłącznie te

²⁸ R. Rabeiga, *O zaniechaniu i usiłowaniu w kontekście mieszanej strony podmiotowej czynu zabronionego pod groźbą kary*, „Ius Novum” 2011, nr 2, s. 33–34.

²⁹ L. Kubicki, *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie*, Warszawa 1975, s. 76; M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, s. 497.

³⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z 5 lutego 1966 r., sygn. VI KZP 57/65, OSNKW 1966, nr 4, poz. 48.

³¹ V. Konarska-Wrzosek, op. cit., s. 128.

porzucenia, w których dochodziłoby do potencjalnego narażenia na niebezpieczeństwo porzucanego przez pozostawienie go własnemu losowi, wyraźnie by to zaznaczył w znamionach czynu. Tymczasem w art. 210 § 1 Kodeksu karnego ustawodawca nie przewidział takich przesłanek. W związku z tym właściwszym rozumieniem znamienia porzucenia, zgodnym z jego semantycznym brzmieniem³², będzie szersze jego ujęcie jako jakiegokolwiek zachowania polegające na oddaleniu się sprawcy od podopiecznego z intencją pozostawienia go swojemu losowi – bez względu na to, czy jego los jest w jakikolwiek sposób zabezpieczony przez inne osoby lub czy został on pozostawiony w miejscu bezpiecznym. Sposób i miejsce porzucenia oraz związane z tym narażenie osób podopiecznych na niebezpieczeństwo powstania jakiegokolwiek szkody może stanowić jedynie okoliczność wpływającą na wymiar kary³³. Za przyjęciem szerszej interpretacji porzucenia przemawia również okoliczność, iż dobrem chronionym przestępstwa porzucenia jest rodzina, jej funkcja opiekuńczo-wychowawcza oraz instytucja opieki i nadzoru, a nie bezpieczeństwo fizyczne czy psychiczne małoletniego do lat 15 lub osoby bezradnej. Jeśliby ustawodawca chciał przede wszystkim chronić zdrowie, życie czy bezpieczeństwo wskazanych osób, to umieściłby to przestępstwo w rozdziale przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, a nie w rozdziale przestępstw przeciwko rodzinie i opiece³⁴.

Pomimo powszechnego przekonania o konieczności faktycznego pozostawienia podopiecznego swojemu losowi bez jakiegokolwiek opieki, wymóg odpowiedniego miejsca i sposobu uniemożliwiającego przyniesienie pomocy porzuconemu spotkał się w doktrynie z krytyką. Pojawiła się ona na kanwie orzeczenia Sądu Najwyższego, który uznał, że istotą porzucenia jest takie działanie sprawcy, które uniemożliwia udzielenie podopiecznemu natychmiastowego wsparcia – pozostawienie go w takim miejscu, gdzie trudno się spodziewać jakiegokolwiek pomocy³⁵. To stanowisko Sądu Najwyższego uznano jednak za zbyt rygorystyczne. Ustawodawca nie przewidział bowiem takiego warunku w art. 210 § 1 Kodeksu karnego. Z drugiej strony, gdyby jednak uznać takie podejście, wówczas bezkarne pozostawałyby częste przypadki porzucenia niemowląt w szpitalu, a z pewnością nie to przyświecało racjonalnemu ustawodawcy. W tym miejscu warto wspomnieć jeszcze o jednym wyroku sądu, zdaniem którego oddanie dziecka pod opiekę publiczną, mające związek z koniecznością wykonania prawomocnej decyzji o wydaleniu, nie będzie wyczerpywać znamion czynu zabronionego z art. 210 § 1 Kodeksu kar-

³² W języku polskim słowo „porzucić” oznacza: opuścić, zostawić kogoś lub coś, rozstać się z kimś, odstąpić: *Słownik języka polskiego*, t. 2, (red.) M. Szymczak, Warszawa 1988, s. 833.

³³ S. Hypś, *Art. 210 KK (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, Legalis.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2001 r., sygn. V KKN 94/99, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 11, poz. 3.

nego³⁶. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie nie można mówić o porzuceniu dziecka przez ojca, w sytuacji gdy dziecko ma zapewnioną opiekę ze strony matki. Zdaniem tego sądu porzucenie to działanie polegające na opuszczeniu dziecka lub osoby nieporadnej, połączone z zaprzestaniem troszczenia się i bez zapewnienia opieki ze strony innych osób. Decyzja ojca o rozwodzie z żoną i pozostawienie wspólnego dziecka pod jej opieką nie wyczerpuje znamion tego przestępstwa, choć niewątpliwie naganny moralnie jest całkowity brak zainteresowania córką i jej losem³⁷.

Mając powyższe na uwadze, lepszym rozwiązaniem będzie przyjęcie szerszej interpretacji znamienia porzucenia. W efekcie do przyjęcia odpowiedzialności na podstawie art. 210 Kodeksu karnego wystarczające będzie obiektywne oddalenie się sprawcy od podopiecznego z zamiarem jego opuszczenia i pozostawieniem go bez opieki i troski.

Miejsce, w którym pozostawiono małoletniego poniżej 15 lat lub osobę nieporadną bez opieki, będzie miejscem popełnienia przestępstwa porzucenia. Natomiast czasem popełnienia tego przestępstwa porzucenia będzie moment pozostawienia podopiecznego własnemu losowi z zamiarem nieinteresowania się nim później. Porzucenie jest przestępstwem jednorazowym, dlatego o jego dokonaniu można mówić albo w momencie działania, gdy osoba zobowiązana do opieki pozostawia podopiecznego z zamiarem oddalenia się od niego albo z chwilą zaniechania czyli podjęcia decyzji o pozostawieniu go swemu losowi³⁸.

Zdaniem większości autorów możliwe jest także wystąpienie rzeczywistego właściwego zbiegu przepisów art. 210 § 1 Kodeksu karnego w zw. z art. 160 § 2 lub 3 Kodeksu karnego, jeżeli w trakcie porzucenia sprawca naraża podopiecznego na niebezpieczeństwo³⁹. Jednakże nie wszyscy przedstawiciele doktryny podzielają ten pogląd. Zdaniem przeciwników jeżeli dojdzie do bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, wówczas zgodnie z zasadą *lex specialis derogat legi generali*, sprawca ponosi odpowiedzialność karną wyłącznie na podstawie 160 § 2 Kodeksu karnego⁴⁰. Przestępstwo porzucenia może również pozostawać w zbiegu z przepisami art. 156 § 1 lub art. 157 § 1 lub 2 Kodeksu karnego, jeśli porzucenie spowodowało skutek w postaci np. ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa porzucenia jest małoletni, który nie ukończył 15 lat, albo osoba nieporadna ze względu na swój stan

---

³⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 12 września 2007 r., sygn. II OSK 1706/06, LEX nr 384287.

³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 18 grudnia 2013 r., sygn. VI ACa 785/13, LEX nr 1444949.

³⁸ S. Hypś, *Art. 210 (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, Legalis.

³⁹ V. Konarska-Wrzošek, *op. cit.*, s. 129; A. Kilińska-Pękacz, *op. cit.*, s. 33.

⁴⁰ Z. Siwik, *op. cit.*, s. 1057–1058; R. A. Stefański, *op. cit.*, s. 53.

psychiczny lub fizyczny. Chodzi zatem albo o osobę ograniczoną wiekiem albo o osobę nieporadną, tj. taką, która z powodu swoich właściwości fizycznych (podeszły wiek, kalectwo, poważna choroba) lub psychicznych (upośledzenie umysłowe, niedorozwój) nie ma możliwości samodzielnie ani decydować o swoim losie, ani zmieniać swojego położenia⁴¹.

Strona podmiotowa

Jeśli chodzi o stronę podmiotową, to przestępstwo porzucenia w typie podstawowym może być popełnione tylko umyślnie, przy czym możliwe są obie formy – zarówno zamiar bezpośredni, jak i ewentualny. Sprawca musi objąć swoją świadomością i wolą fakt istnienia spoczywającego na nim obowiązku troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną oraz musi również świadomie porzucić tę osobę. Natomiast w typie kwalifikowanym (art. 210 § 2 Kodeksu karnego) będzie to przestępstwo umyślno-nieumyślne. W tym przypadku będzie miała zastosowanie konstrukcja tzw. winy kombinowanej. Sprawca umyślnie realizuje znamiona porzucenia, ale następstwo w postaci śmierci ofiary jedynie przewidywał lub mógł przewidzieć⁴².

W orzecznictwie słusznie podkreśla się, że w pojęciu porzucenia, inaczej niż przy „pozostawieniu”, występuje również czynnik podmiotowy, wyrażający się brakiem zainteresowania się o los osoby, pozostawionej bez opieki⁴³. Stąd też popełnienie tego przestępstwa z zamiarem ewentualnym będzie raczej zjawiskiem rzadko spotykanym. Taka sytuacja może mieć miejsce np. w razie chwilowego oddalenia się opiekuna z jednoczesnym godzeniem się, że mogą pojawić się trudności z jego powrotem i zaopiekowaniem się podopiecznym. Porzucenie z zamiarem ewentualnym będzie również miało miejsce, kiedy sprawca nie ma pewności co do wieku lub nieporadności osoby, nad którą sprawuje pieczę i na porzucenie takiej osoby się godzi⁴⁴.

Usiłowanie przestępstwa porzucenia (zgodnie z art. 13 § 1 i art. 14 § 1 Kodeksu karnego) podlega odpowiedzialności karnej. Karalne będzie zarówno usiłowanie z zamiarem bezpośrednim, jak i z zamiarem wynikowym (ewentualnym). Jednakże należy pamiętać, że omawiany czyn ma charakter formalny, a zatem jego dokonanie następuje już w momencie podjęcia zachowania

⁴¹ Uchwała Sądu Najwyższego z 9 czerwca 1976 r., sygn. VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 86.

⁴² S. Hypś, *Art. 210 KK (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) A. Grześkowiak, K. Wiak...

⁴³ Wyrok Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2001 r., sygn. V KKN 94/99, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 11, poz. 3.

⁴⁴ J. Kosonoga, *Art. 210 Porzucenie*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red), Warszawa 2018, Legalis.

stanowiącego realizację znamion czynu zabronionego porzucenia bez wymogu osiągnięcia w tym wypadku jakiegokolwiek skutku. Dlatego niejednokrotnie pojawiają się znaczne trudności w rzeczywistym ustaleniu granicy między usiłowaniem a dokonaniem. Zgodzić się należy z poglądem, że tylko w wyjątkowych wypadkach zachowaniem zmierzającym bezpośrednio do dokonania przestępstwa porzucenia będzie podjęcie przez sprawcę istotnych czynności świadczących o realnym zamiarze pozostawienia małoletniego lub osoby bezradnej swojemu własnemu losowi, np. wyruszenie na planowane miejsce porzucenia⁴⁵. Natomiast ze względu na brak wyraźnego wskazania ustawodawcy sprawca porzucenia nie ponosi odpowiedzialności karnej za przygotowanie. Zgodnie z art. 16 § 2 Kodeksu karnego przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi.

Jeśli chodzi zaś o formy zjawiskowe przestępstwa, to możliwe są: współsprawstwo, sprawstwo kierownicze, sprawstwo polecające, podżeganie i pomocnictwo. Przykładowo, możliwe jest wspólne porozumienie się rodziców w zakresie porzucenia ich dziecka bądź ustalenie między opiekunami odnośnie do wspólnego podopiecznego. Tym bardziej wiele przykładów można podać, jeśli chodzi o pomocnictwo czy podżeganie, np. nakłanianie matki przez znajomych, aby porzuciła dziecko, bo jest zbyt młoda albo nie ma środków finansowych na wychowanie potomstwa. Mając na uwadze takie i inne przykłady, wskazane jest, aby również za podżeganie i pomocnictwo do przestępstwa porzucenia sprawcy ponosili odpowiedzialność karną. Tym bardziej, że podżeganie obejmuje bardzo szeroko sposoby nakłaniania do popełnienia czynu zabronionego, które może przybierać postać prośby, propozycji czy sugestii⁴⁶. Natomiast za pomocnictwo odpowiada, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienia, dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji. Ponadto odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem, ułatwia innej osobie jego popełnienie. Ustawodawca posłużył się w przepisie art. 18 § 3 Kodeksu karnego sformułowaniem „w szczególności”, co wskazuje, że formy pomocnictwa mogą być jeszcze inne⁴⁷.

---

⁴⁵ S. Hypś, *Art. 210 (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221...*

⁴⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 8 lipca 1999 r., sygn. II AKa 121/99, *Legalis* nr 288932.

⁴⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 6 czerwca 2019 r., sygn. II AKa 76/19, *Legalis* nr 2269197.

Sankcja karna i tryb ścigania

Przestępstwo porzucenia zarówno w typie podstawowym (zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5⁴⁸), jak i kwalifikowanym (zagrożonym karą pozbawienia wolności od lat 2 do lat 12) jest występkiem ściganym z oskarżenia publicznego z urzędu. W sprawach o przestępstwo porzucenia może znaleźć zastosowanie art. 43c Kodeksu karnego, zgodnie z którym sąd, jeśli uzna za celowe orzeczenie pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim, zawiadamia o tym właściwy sąd rodzinny. Pozbawienie praw rodzicielskich lub opiekuńczych jest środkiem karnym. Te dwie postaci tego środka i wybór uzależniony jest od przysługującego sprawcy rodzaju praw, tj. rodzicielskich lub opiekuńczych. Orzeczenie tego środka warunkowane jest oceną sytuacji, wskazującą na zagrożenie osoby znajdującej się pod władzą rodzicielską lub opiekuńczą (w przypadku przestępstwa porzucenia mamy na myśli podopiecznego), ze strony osoby zobowiązanej do opieki. Należy zwrócić uwagę, że niniejszy środek karny dotyczy praw już posiadanych przez oskarżonego, a nie abstrakcyjnych. Chodzi o władzę rodzicielską lub opiekę już sprawowaną. Dlatego też konieczne jest określenie, jakich praw pozbawia się oskarżonego i w stosunku do jakiego małoletniego lub osoby poddanej opiece. Skazany nie traci wszystkich praw rodzicielskich lub opiekuńczych, a tylko te, które wymienione są w wyroku⁴⁹.

W przypadku skazania za przestępstwo z art. 210 § 1 Kodeksu karnego zastosowanie może znaleźć także art. 37a Kodeksu karnego. Sąd może orzec grzywnę albo karę ograniczenia wolności w przypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat. Grzywnę wymierza się zgodnie z ogólną zasadą w stawkach dziennych, określając liczbę i wysokość jednej stawki. Najniższa liczba stawek wynosi 10, a najwyższa 540. Karę ograniczenia wolności można orzec w postaci przewidzianej w art. 34 § 1a pkt 1 lub 4 Kodeksu karnego, tj. jako obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne albo jako potrącenie od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym. Karę tę orzeka się w granicach od miesiąca do 2 lat.

⁴⁸ W związku z nowelizacją kodeksu karnego w 2017 r. podwyższeniu uległa granica ustawowego zagrożenia za przestępstwo porzucenia w typie podstawowym. W doktrynie można spotkać autorów, którzy skrytykowali wyraźnie to rozwiązanie, wskazując na brak uzasadnienia dla kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 za zachowanie polegające na samym tylko porzuceniu, które jednocześnie nie stwarza zagrożenia dla życia i zdrowia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka. Autorka niniejszego artykułu nie podziela tego poglądu. Zob. A. Barczak-Oplustil, *Prezydencki projekt nowelizacji Kodeksu karnego i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (kilka uwag krytycznych)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2016, z. 3, s. 32–33.

⁴⁹ R.A. Stefański, *Środek karny pozbawienia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w świetle projektu nowelizacji kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 11, Legalis.

Na marginesie wspomnieć trzeba, że co do zasady istnieje w przypadku przestępstwa porzucenia w typie podstawowym możliwość zastosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 Kodeksu karnego⁵⁰). Istotą warunkowego umorzenia postępowania jest odstąpienie od skazywania sprawcy i wymierzania mu kary, przy jednoczesnym uznaniu go za winnego popełnionego przestępstwa. Nie zawsze bowiem zachodzi konieczność prowadzenia postępowania karnego przed sądem oraz wydawanie wyroku skazującego i wymierzanie kary. Mogą zaistnieć sytuacje wyjątkowe, kiedy bez przeprowadzania postępowania dowodowego przed sądem, wydawania wyroku skazującego i wymierzania kary możliwe jest osiągnięcie pozytywnego rezultatu resocjalizacji sprawcy w postaci zapobieżenia jego powrotu na drogę przestępstwa⁵¹. Można przyjąć, że sytuacja taka mogłaby zaistnieć w stosunku do sprawcy przestępstwa porzucenia.

W ograniczonym zakresie w stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 210 § 1 lub 2 Kodeksu karnego, jeżeli orzeczono wobec niego karę nie przekraczającą roku pozbawienia wolności, istnieje również możliwość zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 69 § 1 Kodeksu karnego⁵²). Podstawową przesłanką zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, jest przekonanie sądu, że takie rozstrzygnięcie w zakresie charakteru kary będzie wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów tejże kary, zwłaszcza zapobiegnie jego powrotowi do przestępstwa. Przekonanie sądu musi być oparte przede wszystkim na postawie sprawcy, jego właściwościach i warunkach osobistych, dotychczasowym sposobie życia, zachowaniu po popełnieniu przestępstwa⁵³. Jednocześnie, jak podkreśla Sąd Najwyższy, instytucja warunkowego zawieszenia wykonania kary ma charakter fakultatywny, co oznacza, że zaniechanie jej zastosowania nie może stanowić obrazy prawa materialnego. Sąd bowiem jedynie może, ale nie musi, zastosować warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności⁵⁴. W przypadku sprawcy przestępstwa porzucenia na-

⁵⁰ Art. 66 § 1. Sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy niekaranego za przestępstwo umyślne, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa. § 2. Warunkowego umorzenia nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności.

⁵¹ S. Jaworski, *Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 4, Legalis.

⁵² Art. 69 § 1. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającym roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności i jest to wystarczające dla osiągnięcia wobec niego celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

⁵³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 7 listopada 2017 r., sygn. II AKa 299/17, Legalis nr 1743540.

⁵⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z 26 lutego 2019 r., sygn. V KK 71/18, Legalis nr 1885782.

leży przede wszystkim przeanalizować jego postawę, prognozę kryminologiczną oraz ocenić, czy lepsze rezultaty resocjalizacyjne osiągnie poprzez orzeczenie kary bez warunkowego jej zawieszenia, czy z warunkowym zawieszeniem. Krótko mówiąc, czy jest konieczne izolowanie sprawcy, a jednocześnie jak będzie orzeczona kara zrozumiana i zaakceptowana w społeczeństwie⁵⁵.

Za popełnienie przestępstwa porzucenia można również orzec takie środki karne, jak pozbawienie praw publicznych (art. 40 § 2 Kodeksu karnego⁵⁶) oraz zakaz zajmowania określonego stanowiska lub zakaz wykonywania określonego zawodu (art. 41 § 1 Kodeksu karnego⁵⁷). Zasadnym wydaje się orzeczenie tego ostatniego środka karnego, w szczególności gdy porzucenie dotyczyło małoletniego lub osoby bezradnej przebywających w ośrodku lub instytucji powołanych do opieki. Zgodnie bowiem z poglądem Sadu Apelacyjnego w Katowicach, zakaz zajmowania stanowisk winien przede wszystkim obejmować tę sferę aktywności zawodowej, w której funkcjonował sprawca, kiedy dokonywał przestępstwa. Szerszy zakres zakazu jest uzasadniony wtedy, gdy zachowanie sprawcy świadczy o zagrożeniu dla porządku prawnego, także w sytuacji zajmowania w przyszłości innych, podobnych stanowisk. Ponadto zdaniem sądu, nie można na podstawie art. 41 § 1 Kodeksu karnego doprowadzić do faktycznego pozbawienia sprawcy możliwości podejmowania jakiegokolwiek aktywności zawodowej⁵⁸.

Zakończenie

Niewątpliwie w ostatnich latach widać coraz mniejszą akceptację społeczeństwa na krzywdzenie osób bezbronnych, nieporadnych, a zwłaszcza dzieci. Ustawodawca również reaguje i zwiększa ochronę karną w tym zakresie. Pojawiają się jednak coraz to nowe zjawiska nieakceptowane społecznie i których ścigania karnego społeczeństwo oczekuje. Należy zauważyć, że sprawcy wykorzystują zakres zachowań nieobjętych jeszcze penalizacją, a także popełniają przestępstwa na szkodę dzieci w okolicznościach utrudniających ich wykrycie (np. w sieci) albo prowadzenie postępowań wobec nich (np. w sytuacjach kiedy

---

⁵⁵ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 27 lutego 2018 r., sygn. II AKa 24/18, Legalis nr 1768504.

⁵⁶ Art. 40 § 2. Sąd może orzec pozbawienie praw publicznych w razie skazania na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 za przestępstwo popełnione w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie.

⁵⁷ Art. 41 § 1. Sąd może orzec zakaz zajmowania określonego stanowiska albo wykonywania określonego zawodu, jeżeli sprawca nadużył przy popełnieniu przestępstwa stanowiska lub wykonywanego zawodu albo okazał, że dalsze zajmowanie stanowiska lub wykonywanie zawodu zagraża istotnym dobrom chronionym prawem.

⁵⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 18 maja 2017 r., sygn. II AKa 88/17, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 3, poz. 22.

popelniają przestępstwa w ramach przemocy w rodzinie). Dlatego z pewnością ustawodawca w dalszym ciągu powinien podążać drogą kontynuacji reagowania przez prawo karne na nowe zagrożenia i naruszenia praw dziecka⁵⁹.

Zgodnie z art. 210 Kodeksu karnego odpowiedzialności karnej podlega sprawca porzucenia małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej, pomimo spoczywającego na nim obowiązku troszczenia się o tę osobę. Porzucenie w rozumieniu prawa karnego ma jednak znaczenie węższe niż w języku potocznym. Wyjaśnia to judykatura wskazując, że porzucenie oznacza działanie polegające na opuszczeniu dziecka, ale połączone jednocześnie z zaprzestaniem troszczenia się o nie, bez zapewnienia mu opieki ze strony innych osób. Do istoty tego zachowania należy więc pozostawienie osoby, nad którą miała być roztoczona opieka, własnemu losowi, przy czym chodzi tu nie tylko o zaniechanie sprawowania opieki nad osobą małoletnią lub nieporadną, lecz także o uniemożliwienie takiej osobie udzielenia natychmiastowego wsparcia.

Dyskusja na temat porzucenia pojawiła się nie tylko w kontekście pozostawiania przez rodziców dziecka w okolicznościach nieakceptowanych społecznie (np. na lotnisku pod opieką obcych osób), ale także w kontekście porzucenia dziecka po urodzeniu w miejscach takich, jak szpital czy okno życia. Kwestię prawnokarnej oceny takich zachowań podjął Sąd Najwyższy w uchwale z 5 lutego 1966 roku stwierdzając, że oddanie pięciomiesięcznego dziecka do szpitala w związku z koniecznością jego leczenia, a następnie nieodebranie go z tego szpitala mimo wyzdrowienia i nieinteresowanie się jego dalszym losem nie stanowi przestępstwa porzucenia⁶⁰. Zatem mając na uwadze taką wykładnię czynności sprawczej nie będzie można pociągnąć do odpowiedzialności karnej ani kobiety – matki, która w tzw. oknie życia pozostawia swoje dziecko, ani matki, która ucieka po porodzie ze szpitala, pozostawiając tam swoje dziecko. Czym innym znaczeniowo jest pojęcie „porzucenia” od pojęcia „pozostawienia”. Ustawodawca nie wprowadził w tym zakresie wyraźnej regulacji i rozróżnienia. Jednak bez wątpliwości pozostawienie dziecka w tzw. oknie życia nie jest pozostawieniem dziecka bez opieki, co jest znamieniem przestępstwa porzucenia. Niewykluczone, że ustawodawca ureguluje prawnie pozostawianie dzieci w miejscu do tego przeznaczonym. Wówczas nie będzie rodziło już żadnych wątpliwości interpretacyjnych, czy pozostawienie dziecka w tzw. oknie życia może doprowadzić do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Na koniec warto także zwrócić uwagę na zachowania rodziców budzące poważne wątpliwości zarówno w kontekście obowiązków prawnych spoczywających na nich, jak i w kontekście czysto „ludzkiego zachowania”. Nadal spotkać można osoby, które porzucają swoje małe dzieci i poszukują innych atrakcji

⁵⁹ O. Trocha, *Prawnokarne spojrzenie na zjawisko krzywdzenia dzieci*, „Edukacja Prawnicza” 2014, nr 2, s. 6–7.

⁶⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z 5 lutego 1966 r., sygn. VI KZP 57/65, OSNKW 1966, nr 4, poz. 48.

życiowych. Uważają, że dzieci są dla nich przeszkodą w życiu. Pomimo ogólnego deprecjonowania w społeczeństwie takich zachowań, nadal zbyt często zdarzają się takie sytuacje. Niestety, nie zawsze można ze względów formalno-prawnych wszystkie takie przypadki potraktować jako przestępstwo porzucenia, ponieważ nie są wypełnione wszystkie znamiona przestępstwa z art. 210 Kodeksu karnego. Pozostaje jednak mieć nadzieję, że wszystkie pozostawione w taki sposób dzieci znajdą odpowiedzialnych i troskliwych opiekunów.

Na marginesie należy dodać, że część rodziców tłumaczy decyzję o porzuceniu dziecka jego interesem. Najczęściej podawane przyczyny porzucenia dziecka to ubóstwo lub trudności finansowe, samotne rodzicielstwo, depresja poporodowa, niepełnosprawność dziecka, ciąża będąca wynikiem gwałtu czy też krzywdzenie lub przemoc ze strony partnera. Powstaje jednak pytanie: Czy rzeczywiście są to uzasadnione przyczyny do porzucenia dziecka i czy rzeczywiście będzie to najlepszym rozwiązaniem dla niego? Pytanie to autorka pozostawia bez odpowiedzi, do własnej analizy Czytelnika.

Wykaz literatury

- Andrzejewski M., *Prawna ochrona rodziny*, C.H. Beck, Warszawa 1999.
- Barczak-Oplustil A., *Prezydencki projekt nowelizacji Kodeksu karnego i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (kilka uwag krytycznych)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2016, z. 3.
- Buchała K., *Prawo karne materialne*, PWN, Warszawa 1989.
- Góral R., *Praktyczny komentarz. Kodeks karny*, Zrzeszenie Prawników Polskich, Warszawa 2007.
- Górniok O., Hoc S., Przyjemski S.M., *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Arche, Gdańsk 1999.
- Hypś S., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Hypś S., *Art. 210 KK (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, Legalis.
- Hypś S., *Art. 210 (Porzucenie)*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, Legalis.
- Jaworski S., *Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 4, Legalis.
- Jodłowski J., Szewczyk M., *Komentarz do art. 210 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, (red.) W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, LEX.
- Kilińska-Pękacz A., *Przestępstwo porzucenia dziecka*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 4.
- Konarska-Wrzosek V., *Ochrona dziecka w prawie karnym*, TNOiK, Toruń 1999.
- Konarska-Wrzosek V., Szewczyk M., *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym, Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *System prawa karnego*, (red.) J. Warylewski, C.H. Beck, Warszawa 2016.

- Kosonoga J., *Art. 210 Porzucenie*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) R. Stefański, Warszawa 2018, Legalis.
- Kubicki L., *Przestępstwo popełnione przez zaniechanie*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1975.
- Majewski J., *Prawnokarne przypisywanie skutku przy zaniechaniu*, Kraków 1997.
- Mozgawa M., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, (red.) M. Mozgawa, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Muszyńska A., *Komentarz do art. 210 Kodeksu karnego*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, (red.) J. Giezek, Warszawa 2014, LEX.
- Rabiega R., *O zaniechaniu i usiłowaniu w kontekście mieszanej strony podmiotowej czynu zabronionego pod groźbą kary*, „Ius Novum” 2011, nr 2.
- Siwik Z., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, (red.) M. Filar, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.
- Słownik języka polskiego*, t. 2, (red.) M. Szymczak, PWN, Warszawa 1988.
- Stefański R.A., *Przestępstwo porzucenia (art. 187 k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 5.
- Stefański R.A., *Środek karny pozbawienia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w świetle projektu nowelizacji kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 11, Legalis.
- Szczechowicz K., *Prawnokarna ochrona prawidłowego funkcjonowania rodziny*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 44.
- Trocha O., *Prawnokarne spojrzenie na zjawisko krzywdzenia dzieci*, „Edukacja Prawnicza” 2014, nr 2.
- Wąsek A., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, (red.) A. Wąsek, C.H. Beck, Warszawa 2004.

Summary

Abandonment of a minor under 15 years of age or a helpless person in the light of the provisions of the Criminal Code

Key words: abandonment, helpless person, right to care, minor.

The crime of abandoning a minor under 15 years of age or a helpless person has been described in the chapter on offenses against family and care. The most important protected good is the family and the institution of care and supervision. Abandonment means the act of leaving the person who is under care, combined with the cessation of caring for him/her without providing the care of other persons. In many cases, the period of time when a minor has been left unattended can determine whether there was abandonment or not. The perpetrator of this crime can only be a person with a duty of care. The source of the obligation may be an act, a court decision or a contract. Most often, the perpetrator will be a parent or legal guardian, but also a person who incidentally undertakes to take care of a child e.g. by taking him/her for a walk or trip. This is an intentional crime prosecuted ex officio.